

Tartu Linnavolikogu

Teie 10.10.2024

Meie 06.11.2024 nr 1-5/14394

Vastus arupärimisele haridusleppe kohta

Lugupeetud Kristiina Tõnnisson

Täname arupärimise eest, milles tunnete huvi kas Tartu linn plaanib liituda haridusleppega, millised on Tartu plaanid õpetajate töötasu konkurentsivõimelisemaks tõstmisel ning õpetajatele paremate töötingimuste loomisel.

Esmalt mõned täpsustused Teie arupärimises toodud faktide kohta.

Väidate, et haridusleppega suurendatakse üldhariduskoolide õpetajate tööjõukulu diferentseerimisfondi 24%ni, mis tähendaks linnale juba 2024. aastal 1,2 miljonit lisaraha ja uuel aastal oleks see summa arvatavasti veelgi suurem.

Tõepoolest on haridusleppe projektis punkt, mis ütleb, et riik suurendab karjäärimudeli rakendamiseks õpetajate tööjõukulu toetuse diferentseeritavat osa järgmiselt: 2026. aastal 22%ni, 2027. aastal 23%ni ja 2028. aastal 24%ni. Seega ei ole õige väide, et juba sel või järgmisel aastal saab Tartu linn ca 1,2 miljonit lisaraha.

Õpetajate karjäärimudel kehtestatakse ministri määrusega (millele peab eelnema PGS-i muudatus) ning mudeli rakendamiseks ettenähtud lisavahendid tuleb riigil kavandada ka järgnevate aastate riigieelarvetesse. Täna kehtivas riigieelarve strateegias (mis on aluseks järgnevate aastate riigieelarvete kavandamiseks) ei ole neid vahendeid ette nähtud. Järgnevas kolmeks aastaks on riigieelarve strateegias õpetajate tööjõukulude kasvuks null eurot ning aastal 2028 väheneb riigieelarvest antav summa omavalitsuste koolide õpetajate tööjõukulude toetamiseks veel nelja miljoni euro võtta. Kuniks keskvalitsus ei anna kohalikele omavalitsustele finantsgarantiid, et karjäärimudeli rakendamiseks lubatud raha riigieelarves ette nähakse, puudub kohalikel omavalitsustel igasugune kindlus, et see täiendav raha ka realselt eraldatakse. Praktikas on juhtunud, et ministri poliitiliste lubaduste katteks vajaminev raha võetakse hoopis teiste haridusrahade või -toetuste arvelt.

Teiseks väidate oma arupärimises, et Tartu linn maksab Eesti suuruselt teise linnana hetkel õpetajate palka 112% keskmisest palgast, samal ajal kui haridussilma andmetele tuginedes Eesti kõigi kohalike omavalitsuste keskmine õpetajate palk juba 114% (osades kohalikes omavalitsustes lausa 160% keskmisest palgast).

Kontrollisime haridussilmast üle ja selgus, et Tartu linna keskmine õpetaja brutokuupalk ei jää alla kohalike omavalitsuste keskmisele õpetaja palgale. Tartu õpetaja keskmine palk oli haridussilma andmetel 2023. aastal 2209 eurot, riigi sama aasta keskmine palk aga 1832 eurot. Seega Tartu linna õpetaja teenis juba 2023. aastal riigi keskmisest 21% kõrgemat palka ning õpetaja alampalgast (1749 eurot) 26% kõrgemat palka.

Ka võrrelduna teiste omavalitsustega teenis 2023. aastal Tartu õpetaja omavalitsuste keskmisest (2191 eurot) mõnevõrra rohkem. Tõsi on see, et Tartu õpetajast kõrgemat keskmist palka teenisid 2023. aastal valdavalt Ida-Virumaa (maakonna keskmine 2222 eurot) ja Harjumaa (maakonna keskmine 2317 eurot) koolide õpetajad. Siin tuleb aga arvestada, et Ida-Virumaa kvalifikatsiooninõuetele vastavatele õpetajatele tagabki riik alates 2023/2024 õppeaastast ligi 50% kõrgema palga seoses vajadusega rohkem eestikeelseid õpetajaid sinna meelitada. Harjumaa omavalitsuste (sh Tallinna) tulukuse aste ongi aga paraku kõrgem kui kõigil teistel omavalitsustel.

2024. aasta kohta on haridussilmas õpetajate palgaandmed 31. juuli seisuga, mistõttu on ennatlik järeldusi teha, milliseks kujuneb Tartu õpetaja keskmine palk sellel aastal ja kuidas see suhestub riigi keskmisega.

Riigi poolt eraldi toetatavaid Ida-Virumaa omavalitsusi (keskmine õpetaja palk 31.07 seisuga 2557 eurot) ja rikkamaid Harjumaa omavalitsusi (keskmine õpetajate palk 31.07 seisuga 2309 eurot) Tartu linn palgatasemes edestada ei suuda, kuid omas regioonis tagame õpetajatele konkurentsivõimelise palga vaatamata asjaolule, et Tartumaa kõik teised omavalitsused saavad riigilt palgatoetust suurema koefitsiendiga. 31.07.2024 seisuga oli Tartu õpetaja keskmine palk 2184 eurot, kuid aasta jooksul see kindlasti tõuseb 5-6%, sest koolid maksavad õpetajatele lisatasud reeglina välja aasta teises pooles (eelkõige õppeaasta lõpus augustis ja kalendriaasta lõpus). Peamised tegurid, mis võimaldavad hoida Tartus õpetajate palgataset üle riigi keskmise on korrastatud ja efektiivselt toimiv koolivõrk sh optimaalne õpilaste/õpetajate suhtarv (Tartu põhikoolides 11,2, gümnaasiumis 15,4) ning klasside täituvus veidi kõrgem, kui riigis keskmiselt (Tartu põhikoolide keskmine 16,1, gümnaasiumi keskmine 30,1).

Arupärimises toote eeskujuks Tallinna ja küsite, kas ka Tartu linn võtab suurema vastutuse õpetajatele paremate töötingimuste loomisel, sh omavahenditest õpetajate töötasu suurendamisel. Me küll ei tea, mida peate siin silmas suurema omavastutuse võtmise osas, kuid haridussilmas toodud palgastatistika näitab muuhulgas ka seda, et kui 2023. aastal maksis Tallinn riigipoolse palgatoetuse arvestusliku palgaga võrreldes õpetaja ametikoha kohta +27 eurot rohkem, siis Tartu linn maksis õpetaja ametikoha kohta +87 eurot rohkem, kui riigi palgatoetus võimaldas maksta. 31.07.2024 seisuga on Tallinn maksnud riigi palgatoetusest õpetajatele välja keskmiselt -31 eurot vähem, samas kui Tartu linn on maksnud +19 eurot rohkem õpetaja ametikoha kohta, kui riigi palgatoetus seda võimaldanuks maksta. Tekib vastuküsimus, kumb omavalitsus on nende numbrite valguses võtnud oma õpetajate ees suurema vastutuse?

Lisaks juhime tähelepanu, et töötingimused ei hõlma kaugeltki ainult töötasu ning haridustöötajate töö- ja palgatingimusi tuleb käsitleda tervikuna, arvestades ka teiste haridustöötajate panust ning samuti alus- ja huvihariduse rolli haridusmaastikul. Nii näiteks saame rõhutada tugispetsialistide vastutust õpetaja toetamisel kaasava hariduse põhimõtete rakendamisel ja Tartu head praktikat siinkohas. Samuti peame oluliseks lasteaija- ja huvikoolide õpetajate väärtustamist võrdselt üldhariduskooli õpetajaga. Lisaks rõhutame, et Tartus ei sünni hariduselu puudutavad otsused kunagi ühepoolset, vaid üle 20 aasta oleme rääkinud läbi töötasusid ja -korraldust puudutavad küsimused kohalike haridustöötajate ametiühingutega, kaasates läbirääkimistele nii üld-, alus- kui huvikoolide esindajad. Oleme veendunud, et parim viis oma haridustöötajaid väärtustada on koostöös nende endiga ja jätkame ühena vähestest Eesti omavalitsustest kindlasti seda praktikat ka tulevikus.

Ja viimane küsimus, kas Tartu linn plaanib liituda haridusleppega?

Haridusleppega ühinemiseks on kahtlemata nii poolt kui vastuargumente. Tartu linn toetab teatud ühiste kokkulepete vajadust, et liikuda Eestis ühtsema hariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi poole ning väärtustada õpetaja ametit. Selle kõrval peame aga ka väga oluliseks säilitada Eesti haridusele seni edu toonud hariduskorralduse paindlikkus ning koolipidajate ja koolide autonoomia.

Tartu linna esindajad on osalenud haridusministri algatatud haridusleppe läbirääkimiste protsessis konstruktiivse partnerina ning teinud mitmeid ettepanekuid leppe projekti täiendamiseks ja sõnastuse muutmiseks. Osasid Tartu ettepanekuid on haridusleppe viimases (allkirjastamisele saadetud) versioonis arvestatud, kuid mitte kõiki. Paraku sisaldab allkirjastamiseks saadetud lepe ka sõnastusi, mida läbirääkimiste laua taga selliselt kokku ei lepitud ja mis on sisse viidud (või välja jäetud) ühepoolselt ministeeriumi poolt.

On üsna selge, et haridusleppe mitmete punktide sisuline rakendamine toob kaasa kohustusi koolidele ja koolipidajatele ning omavad selget rahalist mõju. Tartu linnal ei ole praeguse tulubaasi juures võimalik lähiaastatel suurendada hariduskulusid ilma, et sellega kaasneks reaalne rahaline kate. Samas sisaldab lepe ka punkte, mille rakendamisega Tartu linnal sisulisi probleeme ei ole või on need juba rakendatud. Nende punktide osas tekib teine küsimus, mis mõte on linnal sellisel juhul leppega liituda.

Haridusleppe põhirõhk on õpetaja karjäärimudelil ja sellega Tartu linn põhimõtteliselt nõustub. Nii nagu aga üleval selgitasime, on omavalitsustel enne leppega ühinemist vaja selget ja üheselt mõistetavat finantsgarantiid mudeli rakendamisega seotud kulude katteallika osas. Küsitav on aga, kas ja kui edukalt karjäärimudeli rakendamine lahendab Eesti hariduselu peamist probleemi - õpetajate järelkasvu probleemi. Ka paljude õpetajate endi hinnangul ei täida hariduslepe seda eesmärki, mida õpetajad riigilt peamiselt on oodanud. Lepe ei anna paraku vastust küsimusele, kuidas tagatakse aastaks 2027 kõigile õpetajatele lubatud töötasu kasv 120%-ni riigi keskmisest palgast.

Linnavalitsus tegeleb hetkel haridusleppe mõjuanalüüsiga ja esitab haridusleppe allkirjastamise või mitte allkirjastamise üle otsustamiseks linnavolikogu 5. detsembri istungile.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Lemmit Kaplinski
abilinnapea